

РЕЦЕНЗИЯ

*от проф. Елисавета Борисова Вълчинова-Чендова, д.н.,
Институт за изследване на изкуствата – БАН,
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство,*

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“,
област на висше образование 8. Изкуства,
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство
(музикална култура и образование)

в Института за изследване на изкуствата – БАН,
обявен в ДВ бр. 32/16.04.2021 г.,

с единствен кандидат: доц. д-р Росица Славчева Драганова

1. Кратко представяне на кандидата

След завършване на Френската гимназия в София (1980) Росица Славчева Драганова постъпва в Теоретичния отдел на Музикалната академия. Защищава магистърска степен със специалност „Музикознание –теория на музиката и естетика“ (1986).

Три години работи като музиколог в Окръжна дирекция „Музика“ – София (1986 – 1989).

През периода 1989 – 1992 е редовен докторант в Института за музика (сега Институт за изследване на изкуствата – БАН), неин научен ръководител е доц. д-р Любомир Кавалджиев. Успешно защитава образователната и научна степен „доктор“ (1998).

От 1995 г. е научен сътрудник в Института. Хабилитира се като доцент (2008).

Успоредно с научната си дейност работи като преподавател по музика в училище „Пиер дьо Ронсар“ – София (1992 – 1995) и Френския лицей „Виктор Юго“ – София (от 1993 досега).

Автор е на научни изследвания – книги, студии и статии, сред които се открояват свързаните с музицирането и музикалното образование. Съавтор е на успешни поредици от методически пособия и учебници по музика на изд. „Просвета“ по предмета „Музика“ в общообразователното училище.

2. Изследователска / творческа дейност и резултатите от нея (съобразно показателите за различните научни степени и академични длъжности за областта на конкурса: 8.3. Музикално и танцово изкуство“).

Представените материали, с които доц. д-р Росица Славчева Драганова участва в конкурса, включват дейности, които покриват, а в някои групи надхвърлят посочените минималните изисквания. Съгласно изискванията, ще се ограничи с коментар на групите показатели с представени материали за конкурса, като ще подчертая, че всички документи са прецизно подготвени, приложен е изчерпателен доказателствен материал.

Група „А“ – 50 т. (защитена докторска дисертация)

Темата на дисертацията на Росица Драганова е „Към въпроса за цикличността на музикално-културното развитие“ (ВАК, Диплома № 25285 / 14.07.1998). Дисертационният труд и публикациите, свързани са с него, са високо оценени като фундаментални теоретични изследвания, посветени на музикалната култура, и са основа за бъдещи разработки от други автори.

Група В: Хабилизационен труд – публикувана монография в съответната научна област – 100 т.

- „Музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век“ (София: ИИИЗк, БАН. ISBN 978-954-8594-00-4).

Група Г – общо 210 при необходими 150 т.

- 1 доклад, публикуван в сб. „Изкуствоведски четения 2019“, Модул „Ново изкуство“: „Мотиви – модели – ескизи“ (ИИИЗк – БАН, 2020, с. 337-344), рефериран във Web of Science – 30 т.

- Приложени (хронологично) 12 статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата – 180 т.

Група Д – общо 160 при необходими 80 т.

- 1 цитиране на статия за Петко Стайнов, публикувана в сборник, в научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове – 15 т.

- Подробно са описани 14 цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – 140 т., и 1 в неречензирано списание, включено в НАЦИД – 5 т.

Това са цитатите, за които авторката има информация, те вероятно са повече. Тук специално ще подчертая, че не са включени три положителни рецензии за книгата (основния хабилитационен труд по конкурса), публикувани в научни периодични издания и сборници. Към датата на подаване на документите за конкурса те са били под печат, но вече са факт.

Група Е – общо 140 при необходими 120 т.

В показател „Публикуван университетски учебник или училищен учебник, използван в училищната мрежа“ са посочени методическите издания, свързани с учебниците по музика за общообразователното училище – 140 т.

Както е видно, кандидатът доц. д-р Росица Драганова убедително защитава необходимите национални минимални научно-метрични показатели в областта на изкуствата, изследователска област: 8.3 Музикално и танцово изкуство.

3. Оценка на посочените приноси

Приемам изцяло формулираните от кандидатката приноси.

За участие в настоящия конкурс доц. д-р Росица Драганова е посочила публикации, реализирани след доцентурата. Както тя посочва, те могат да се обединят най-общо в следните три тематични групи – музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век, спецификата на приспивната песен и някои съвременни проблеми на музикалната култура и образование.

I. Група публикации по темата за музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век

Посочени са книгата „Музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век“ като основен хабилитационен труд (ИИИЗк – БАН, 2020, 212 с. с ил. ISBN: 978-954-8594-00-4) и свързани с тази тема 3 публикации.

Книгата на доц. д-р Росица Драганова е посветена на формирането и спецификата на музикалнопедагогическата практика в България след Освобождението. Бих определила текста като обобщаващ на този етап изследователската работа на авторката в сферата на музикалната педагогика и същевременно очертаващ нови тематични перспективи – например проучвания върху следващи исторически периоди. Ще подчертая отново, че

Росица Драганова от години разглежда различни аспекти, свързани с историята и със съвременната практика на обучението по музика в общообразователното училище.

Обърната към конкретен исторически период – музиката в българското училище в края на XIX и началото на XX век, книгата на Росица Драганова проследява темата за формирането и спецификата на музикалнообразователния процес в България. В центъра е училището като „едно от основните места за музициране и своеобразно огнище на активно развиващата се българска музикална култура“ (с. 5). Това определя и задачите, които авторката си поставя е ясно формулира още в Увода на книгата. Те са свързани не само с разкриването и преосмислянето на музикалнопедагогическата практика, но и паралелно с това е направен опит за актуализиране на знанието ни за процесите и идеите на българската музика през посочения период. Авторката се съсредоточава върху образователния процес в клас, без да разглежда обстойно различните извънучилищни дейности. Проследявайки исторически музикалнообразователните процеси, структурирани в три етапа, осмислени в по-широк общоисторически, образователен, музикалнокултурен, възпитателен и прочее контекст, текстът е структуриран в три основни глави, четвърта глава, представяща с биографични сведения и коментари ролята на 32-ма дейци на българската музика и просвета от периода, като са посочени актуалните източници за тях, приложения с нотни примери и документи, както и снимкови материали.

При въведената периодизация авторката се опира на факти, които са определящи за музикалното образование.

В глава първа – „Фундамент и идеи (1878 – 1891)“, се проследяват процесите от Освобождението до Съединението на България и въвеждането на Закона за народната просвета на министър Георги Живков през 1891. Последователно са обговорени всички закони в периода, които имат значение за организацията на музикалнообразователните процеси. Централни са музикалнопедагогическите идеи на водещите дейци на музикалното образование в края на XIX век – Карел Махан, Георги Байданов и др.

Глава втора „Задачи и решения (1891 – 1903)“ обхваща периода до въвеждането на Закона за народното просвещение от министър Мушанов. Интересно и аналитично задълбочено е изведен приносът на просветни и творчески личности като Константин Величков, Иван Шишманов, Иван Вазов и други, които са министри през тези десетилетия. Росица Драганова определя тази част като най-съществена и приносна за изследването си със систематизирането на данни за първите сборници и учебници по музика, издадени след

Освобождението. За първи път е представена цялостно и е анализирана дискусията по проблемите на музикалната практика, разпръсната в различни броеве на страниците на сп. „Учител“ през 1895/96, 1896/97 и 1897/98 учебна година.

Любопитна за проследяване е мисловната интерпретация в предложената хипотеза за личността на A-moll (с. 70 – 78) – анонимния автор, написал „едни от най-интересните и въздействащи текстове за музиката от края на XIX век“, а статията „Пението в нашите училища“ Драганова определя като „най-интересния текст, публикуван в сп. „Учител“ по проблемите на музикалнопедагогическата практика“ (подписан е с псевдонима A-moll и е датиран „Париж, 1897“). Хипотезата на изследователката е, че най-вероятно A-moll е композиторът Емануил Манолов.

Дискутирани са и въпроси за репертоара, както например ролята на приспивната песен в музикалното възпитание на българското дете и в процесите на преинтониране и формиране на националната ни композиторска школа.

Трета глава разкрива десетте сложни политически и културно наситени години от 1909 до 1918. Авторката ги определя като времето на просветната политика на Демократическата партия и на войните, през които настъпва децентрализация в управлението на образователната система. Специално коментира причините, довели по-късно до въвеждането на Закона на министър Стоян Омарчевски от 1924. Озаглавена „Дебати и постижения (1903 – 1918)“, тук за първи път се поставя като научен проблем дискусията за съдържанието и начина на използване на учебниците по пеене. Росица Драганова акцентира и върху проблемите на репертоара, и върху авторите – първите български композитори. Централна е фигурата на Димо Бойчев, разгледани са и неговите сборници с детски песни. Коментирани са специално личността на учителя по музика и промените в неговото съзнание.

Самата структура на текста подсказва широкия и фактологично наситен документален контекст на изследването. С изключителна прецизност, базираща се на обемна изследователска и документална литература, както и на съществуващи и издирени от самата нея архивни източници, Росица Драганова формулира своите изводи.

Монографията се откроява и с необходимия съвременен критичен прочит на съществуващите до този момент проучвания върху темата, в някои случаи излагащи неточни данни, които водят и до неаргументирани съждения.

Текстът на книгата на Росица Драганова се нарежда сред най-сериозните музикологични изследвания, посветени на важни теми от музикалната ни история. Това определя и музикологичната ценност на изданието, но и полезността му за обучаващите се и практикуващите музикални педагози, както и за всички, които се интересуват от тази основополагаща за българската просветност и духовност тема.

II. Група публикации по темата за приспивната песен и образованието

Поредица от студии и статии, съсредоточени върху приспивната песен, за първи път поставят във фокуса на изследване този „комплексен естетически и музикалнокултурен феномен“, както го определя Р. Драганова. Задачата, която тя си поставя, е да осъществи холистичен анализ чрез четири предметни области: теоретична, историческа, музикалнокултурна и музикалнопедагогическа. Тази комплексност на изследването успешно представя от различни гледни точки спецификата и многообразието на приспивната песен, както и нейната същност и характеристики. Разгледано е и творчеството на българските композитори автори на приспивни песни.

Както и в монографията за българското училище, и тук теоретичната нагласа на авторката и прецизността по отношение на дефинирането на терминологията (например дефинициите за приспивна песен и данни за „приспивалките“ в българската традиционна култура) са осмислени в исторически контекст. Българските образци се разглеждат в диалог с проявите на жанра в музиката на Централна и Западна Европа и параметрите на ладоинтонационно и формообразуващо мислене, свързани с особеностите на народната ни песен. Водеща е „идеята за „извънрегионалния“ характер на люлчената песен, която има отношение към осмислянето на процесите в българската музикална култура от края на XIX в. и първата половина на XX в.“, разгледани и на ниво организация на музикалния материал и иманентно заложените в жанра механизми на европейската музикална култура. Анализът на историческите и съвременните аспекти на приспивната песен е принос както за изследването на българската музикална култура и композиторско творчество, така и за различни педагогически сфери, свързани с образованието в най-ранна възраст.

III. Група публикации по съвременни проблеми на образованието и естетиката

Високо оценявам публикуваните четири доклада, посветени главно на естетическо-философска проблематика, свързана с музикалната творба и интерпретацията – идеи, продължили изследванията ѝ в сферата на теоретичните модели на музикалнокултурното

развитие, както и двата текста интерпретиращи актуалната музикалнопедагогическа практика.

4. Заключение

Въз основа на всичко споменато по-горе и в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България бих искала още веднъж да подчертая всички свои положителни оценки по отделните параграфи и убедително да предложа доц. д-р Росица Славчева Драганова да бъде избрана на академичната длъжност „професор” в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство (музикална култура и образование).

София, 8.09.2021

проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова